
Urmările reformei agrare din anul 1921

asupra

învățământului agricol din România. Școlile superioare de agricultură ale Astrei

---

Virgil PANĂ

Reforma agrară din anul 1921, cu toate limitele și minusurile sale, a determinat importante transformări structurale în civilizația satului românesc.

Repartiția mai dreaptă a fondului funciar, expropriat și destinat împrăștiării țăranilor, a contribuit la creșterea progresului economic al acestora, fapt care a avut un impact pozitiv pentru toate elementele civilizației, în general, și a celei rurale, în special: de la alimentație, habitat, stare sanitară, până la manifestările spirituale și actul de învățământ¹.

În condițiile în care, marile exploatații agricole, înzestrate cu logistica materială și științifică adecvată, au fost pulverizate în zeci de mii de minuscule proprietăți țărănești, a căror exploatare se remarcă, de cele mai multe ori, doar prin entuziasmul noilor proprietari, lipsiți de noțiuni și cunoștințe privind tehnica modernă de exploatare a pământului, școala agricolă a fost considerată drept unul dintre mijloacele prin care se putea veni în sprijinul acestora spre a-și întemeia gospodăria competitivă.

Într-o țară ca România întregită, a cărei consolidare politică și economică era încă departe de a se considera înfăptuită, educația populației a devenit o preocupare pragmatică care trebuia să depășească vechea atmosferă romantică, exaltarea lirică a „marelui anonim” și a „apostolatului” cultural, și să se situeze cât mai repede cu putință pe făgașul unui spirit mai obiectiv, mai aplicat noilor realități, mai sistematic și eficient².

În Transilvania, ca de altfel în întreaga țară, învățământul agricol a cunoscut două principale modalități de exprimare: cel *instituționalizat* (care cuprindea cea mai mare: de la școlile elementare, particulare sau de stat, până la Academii agricole) și cel de propagandă (care cuprindea școli țărănești, inferioare și superioare, organizate și întreținute de asociații și societăți culturale, persoane particulare etc.).

Ideea școlii superioare țărănești din România, care face obiectul demersului nostru, ca instituție de educație populară, a fost legată de Danemarca, țară cu o veche cultură și cu temeinice așezăminte rurale. Modelul danez a fost susținut, în mod deosebit de către Dimitrie Gusti, unul dintre cei mai cunoscuți cercetători ai civilizației rurale din România, la epoca respectivă. În 16 noiembrie 1932, apreciatul sociolog român, aflat atunci în fruntea Departamentului Culturii Naționale, amintea, pentru prima oară, cu ocazia Mesajului Tronului, despre „*crearea de școli superioare țărănești, care să pregătească pătura conducătoare a satelor*” (s.n.)³. Ideea a găsit un imediat ecou în rândurile elitei conducătoare românești, primele școli de acest tip, cu sistem organizat, luând ființă în iarna anului 1933-1934, prin intervenția hotărâtă a Ministerului Instrucțiunii Publice, care a impulsionat întemeierea lor prin întocmirea programelor analitice și prin ajutoare financiare⁴.

---

¹ Pentru starea agriculturii românești între anii 1919-1939, vezi detalii la Gh.Hristodol, *Agricultura României între anii 1919-1939*, în vol. „Dezvoltare și modernizare în România interbelică 1919-1939”, coord. Vasile Pușcaș, Vasile Vesa, București 1988, p.139-172.

² Vezi în acest sens, Al. Dima, *Probleme ale școlii țărănești*, în *Transilvania* 67, nr. 1, 1936, p.17-22.

³ Dimitrie Gusti, *Școlile țărănești*, în „Căminul cultural” II, nr. 3, 1936, p.437-438.

⁴ Dimitrie Gusti, *Tot despre școlile țărănești*, în „Căminul cultural” II, nr. 5, 1936, p.513-514.

Nefiind cuprinse în *Legea învățământului primar și normal al statului* din anul 1924 și nici în amendamentele aduse acesteia în anul 1934 (omisiune fiind înlăturată doar odată cu *Legea pentru organizarea și funcționarea învățământului primar din anul 1939*), aceste instituții au fost fondate și susținute de ASTRA, în Transilvania, de *Societatea pentru cultură și literatura poporului român*, în Bucovina și de *Fundațiile regale „Principele Carol”*, în celelalte provincii ale României⁵.

În Transilvania, geneza școlii superioare țărănești trebuie căutată tot în cadrul Astei, în propaganda susținută de conferențiarul săi ambulanți de dinainte de Unire, în tovărășiile înființate sub patronajul acestei asociații și în expozițiile de produse agricole, care nu lipseau de la nici o adunare generală de dinainte de primul război și de după Unire.

După legiferarea reformei agrare, prima încercare de inițiere în exploatarea rațională a pământului s-a înregistrat la Blaj, în anul 1923, când, în cadrul cursurilor pentru cantorii bisericești, s-au ținut, din inițiativa profesorului A. Lupeanu, cursuri cu caracter agricol⁶. În anul 1931, prefectul Aurel P. Bănuț, în cadrul vastului său program de culturalizare a satelor din județul Someș, a propus și o școală țărănească. Proiectul a fost, însă, abandonat odată cu înlocuirea prefectului⁷.

Înființarea școlilor superioare țărănești devenise o necesitate imediată îndeosebi pentru județele neglijate din părțile muntoase ale Transilvaniei, ca instrument mai eficace și mai rapid de difuzare a culturii în rândul țărănimii, care să se reflecte și în plan economic. Ținta urmărită era o schimbare pozitivă a situației locuitorilor de la sate și a habitatului rural, izvor de viață și energie demografică pentru întregul neamul românesc.

Despărțimintele care au realizat școală superioară țărănească în cursul anului 1933-1934 au fost: Blaj, Brașov, Cluj, Făgăraș, Maramureș, Satu-Mare, Salonta, Sălaj, Turda, Târnava Mare și Târgu-Mureș. Prin urmare, 11 școli ale căror cursuri au fost frecventate de 331 de țărani din peste 100 de comune. O medie, deci, de 3 agricultori pentru fiecare comunitate rurală⁸.

Școlile superioare țărănești din Transilvania, spre deosebire de cele din Danemarca, au fost organizate în centrele urbane ale despărțimintelor, fiind prevăzute cu internate și loturi experimentale. Repartiția lor pe criteriul zonal a făcut din acest tip de școli „școala regiunii –după cum spunea Dimitrie Gusti –centru de viață culturală al ei, de la care pleacă, către care converg puterile și interesul de luminare al unui ținut”⁹.

Recrutarea cursanților s-a făcut pe criteriul vârstei și al averii. Astfel, cel care era desemnat să urmeze o astfel de școală trebuia să fie căsătorit, să aibă stagiul militar satisfăcut, să fie conducător de exploatare agricolă sau moștenitor desemnat al gospodăriei. La început, din fiecare comună s-au recrutat 2-3 cursanți care, la reîntoarcerea lor în comunitate, să formeze un nucleu în jurul căruia să se concentreze toate energiile locale.

„Sătenii care vin la școală –spunea V.Ilea, președintele Astei Maramureș și întemeietorul primei școli țărănești de la Sighetu Marmației –trebuie să fie dintre fruntașii țărănimii, oameni binișor situați, care să poată aplica pe cont propriu cunoștințele câștigate și să aibă reputație de cinste și hărnicie în comună. Partea cea mai mare a acestei țărănime fiind de origine nobilă (a celei din Maramureș n.n.) nu admite amestecul cu descendenții din familiile de iobagi /.../ Scopul școlii noastre, între altele, era și acela de a da țărănimei conducători luminați, buni primari și consilieri comunali, iar aceștia nu se pot recruta decât din oamenii născuți pentru demnitate”¹⁰.

Și în acest text se poate sesiza influența modului danez asupra organizării școlilor superioare țărănești din Transilvania. În Danemarca, din cei 8365 de elevi care frecventau cele 70 de școli de agricultură, în anul 1922, doar 3,5% erau pâlmași fără pământ¹¹.

⁵ Stanciu Stoian, *Congresul căminelor culturale și al școlilor țărănești*, în “Căminul cultural” II, nr. 7, 1936, p. 598-600.

⁶ Dr. V. Ilea, *Școala țărănească a Astei*, în Transilvania 65, nr. 5, 1934, p. 320.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, p.324.

⁹ Dimitrie Gusti, *Tot despre școlile țărănești*, loc.cit., p.514.

¹⁰ Dr. V. Ilea, *Școala țărănească*, în Transilvania 65, nr. 1, 1934, p. 21.

¹¹ Emanoil Bucuța, *O sută de ani de școală țărănească*, în “Căminul cultural” II, nr. 3, 1936, p. 438-439; din cei 8365 de elevi amintiți, 55% erau plugari cu 4-30 vaci, 17% gospodari cu 1-4 vaci, 5% orășeni, 3,5% țărani fără pământ și restul meseriași, negustori și argași de la țară.

În ceea ce privește obiectivul principal urmărit de școlile daneze, preluat parțial și de români, Emanoil Bucuța îl citează pe Holger Bergtrup de la școala superioară populară din Frederiksborg, care susținea că: „Școala superioară mărturisește că nu caută să facă din tineretul Danemarcei nici dascăli de catedră, nici șoareci de bibliotecă ci să-i ajute să înțeleagă ce este aceea o viață omenească vie. Dorim ca școlarii să se întoarcă la gospodăria lor țărănească, la meseria sau negoțul de unde au venit și să-și poată îndeplini lucrul cu cuget neînfrânt și cu minte mai luminată ca urmare a trecerii prin școlile noastre”¹².

După experiența primului an, respectiv 1933/1934, conducătorii Astrei ajungeau la următoarele concluzii: 1) școala țărănească s-a dovedit folositoare pentru răspândirea unei culturi temeinice la sate, cu adânci rădăcini în domeniul economic; 2) școala țărănească trebuie ajutată și menținută, astfel de instituții urmând a se înființa în toate despărțămintele județene și în unele despărțăminte de plasă mai importante; 3) recrutarea cursanților să se facă la recomandarea foștilor elevi, acolo unde era cazul, sau la recomandarea exponenților culturali ai Astrei; 4) programa școlară urma să fie întocmită diferențiat, de la regiune la regiune¹³.

Schema generală a obiectelor de învățământ recomandate cuprindea atât materii generale (limba și istoria românilor, geografia patriei, drept, cooperatie, religie, igienă și educație fizică), cât și materii de specialitate, în funcție de specificul zonei (agricultură, apicultură, creșterea vitelor și valorizarea produselor, pomicultura, creșterea păsărilor etc.)¹⁴. Durata cursurilor putea să oscileze între 4 săptămâni și 2-3 luni, în cazul în care școala era înzestrată cu internat.

În ceea ce privește idealul educativ al acestei școli, Leon Țopa, citează, în lucrarea sa *Universitatea țărănească*, părerea lui Paul Hönigsheim, în viziunea căruia, din concepția școlii țărănești, trebuia să se elimine trei obiective: 1) ceea ce se reducea numai la răspândirea științei; 2) cultivarea doar a unor laturi ale personalității umane; 3) scopurile profesionale practice exclusive¹⁵. Prin urmare, școala țărănească trebuia să devină o instituție a culturii naționale care să cultive în sufletul cursanților entuziasmul pentru întregul set de valori morale, sociale, economice și artistice ale unei națiuni. Conform autorului danez, citat de Leon Țopa, trăsăturile definitorii ale școlilor țărănești trebuiau să fie: libertatea, modernismul și idealismul. Ca instituție, școala trebuia să fie liberă față de stat pentru a nu fi circumscrisă în anumite tipare, modernă pentru că folosea cele mai avansate mijloace de educație ale vremii și idealistă prin tendința ei formativă, care urmărea să trezească, în primul rând, interesul și entuziasmul și nu de a oferi numai cunoștințe profesionale.

Cel mai ridicat număr de școli țărănești și de cursanți s-a înregistrat în anul 1938-1939, când statistica întocmită de Comitetul Central al Astrei consemna 103 școli cu un total de 5653 de cursanți, aceasta în situație în care 8 școli nu transmiseseră situația la zi¹⁶. Comparativ cu anul înființării acestui tip de școli, respectiv 1933-1934, numărul acestora crescuse de 9,36 ori, iar al elevilor de 17 ori, ceea ce demonstrează utilitatea și gradul înalt de receptivitate față de această formă de învățământ agricol. Media cursanților pe o școală era de 55 de elevi, comparabilă cu situația din Norvegia (63 elevi), dar mult sub cea daneză (120 elevi).

¹² *Idem*, Holger Bergtrup afirma că numărul țăranilor care veneau să viziteze școlile de agricultură daneze era tot mai mare în fiecare an. „Se poate crede – spunea acesta – că o parte din ei vin ca să descopere temeinica legătură care pare să existe între aceste așezăminte curat culturale și minunatul unt danez”.

¹³ Dr. V. Ilea, *Școala țărănească a Astrei*, loc. cit., p. 329.

¹⁴ N. Săulescu, *Principiile fundamentale ale școlii țărănești*, în *Transilvania* 68, nr. 3, 1937, p. 186-190.

¹⁵ Al. Dima, loc. cit., p. 20.

¹⁶ Vezi în acest sens, „*Transilvania*”, 70, nr. 4, 1939, p. 252-254.

**LES SUITES DE LA RÉFORME AGRAIRE DE L'AN 1921 SUR L'ENSEIGNEMENT AGRICOLE
DE LA ROUMANIE. LES ÉCOLES SUPÉRIEURES DE L'ASTRA
(Résumé)**

Les écoles supérieures soutenues par l'ASTRA, en Transylvanie, par La Société pour la Culture et la Littérature du Peuple roumain, en Bukowina et par les Fondations royales « Prince Carol », dans les autres provinces de la Roumanie d'entre les deux guerres mondiales, ont représentées d'institutions d'enseignement qui formaient des cadres qualifiés pour l'agriculture et pour l'activité administrative de villages.

L'auteur présente la genèse et le développement de ces écoles, le fondement desquelles a été le modèle danois.